

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΟΛΕΒΑΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΒΔΟΜΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ: ΜΙΑ ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ (1955-59)

Εβδομήντα χρόνια συμπληρώθηκαν φέτος, τήν 1η Ἀπριλίου, ἀπό τήν ἔναρξη τοῦ Ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων γιά τήν Αὐτοδιάθεση-Ἐνωσι με τήν Ἑλλάδα. Ὁ ἀγῶνας τῆς Ἐθνικῆς Ὄργανώσεως Κυπρίων Ἀγωνιστῶν (ΕΟΚΑ) εἶχε ὡς πολιτικό ἀρχηγό τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ καί ὡς στρατιωτικό ἀρχηγό τόν Στρατηγό Γεώργιο Γρίβα με τό ψευδώνυμο *Διγενής*.

Ὁ ἀγῶνας κατά τῆς Βρετανικῆς ἀποικιοκρατίας ἦταν σκληρός καί κατέληξε στήν Ἀνεξαρτησία τῆς Κύπρου. Ἡ Κυπριακή Δημοκρατία ἰδρύθηκε με τίς Συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου τοῦ 1959 καί λειτούργησε με πολλά προβλήματα ἀπό τόν Αὐγούστο τοῦ 1960. Οἱ μάχες τῶν Ἑλλήνων ἦσαν πολύμορφες. Ἄλλοτε με ὅπλα (παρά τήν ἐμφανῆ ἀπειρία σέ στρατιωτικά θέματα), ἄλλοτε με διαδηλώσεις, ἄλλοτε με τήν παλλαϊκή στήριξη στό αἴτημα τῆς Ἐνωσις, με πράξεις θυσίας, με ἥρωες, με ἑννέα ἀπαγχονισθέντες καί ἄλλους πολλούς πού ἔπεσαν στό πεδίο τῆς μάχης.

Διερωτῶνται ὀρισμένοι: Ἄξιζε, ἄραγε, νά γίνει αὐτός ὁ ἀγῶνας; Ἄξιζαν οἱ θυσίες τῶν ἥρωομαρτύρων τῆς ἀγχόνης, τά βασανιστήρια, οἱ περιορισμοί, οἱ ἐξορίες τοῦ Μακαρίου στίς Σεύχέλλες καί ὅλη αὐτή ἡ ἀναστατάωσι; Μήπως ἦταν ἄκαιρο τό αἴτημα νά συγκροουθεῖ ἡ μικρή Κύπρος με τήν ἰσχυρή Βρετανική Αὐτοκρατορία;

Ἡ ἀπάντησή μου εἶναι ὅτι: ΝΑΙ. Ἄξιζε ὁ ἀγῶνας. Γιά τούς ἑξῆς λόγους:

1. Ἐστῶ καί ἄν δέν ἐπετεύχθη ἡ Ἐνωσι, τουλάχιστον ἰδρύθηκε ἕνα ἀνεξάρτητο Κυπριακό κράτος, δηλαδή μία δεύτερη μικρή Ἑλλάδα στήν Ἀνατολική Μεσόγειο. Ἐνα κράτος, στό ὁποῖο σήμερα ζοῦν Ἕλληνες, με ἑλληνική παιδεία, με Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, με τόν ἑλληνικό Ἐθνικό Ὕμνο. Ὑπάρχει ἡ κατοχή στόν

Βορρᾶ ἀπό τόν τουρκικό στρατό, ἀλλά ἡ ἑλληνική ψυχὴ τῶν Κυπρίων δέν ἀλλοτριώνεται παρά τίς προσπάθειες ὀρισμένων.

Ἄν δέν γινόταν ὁ Ἀγώνας, ὑπῆρχε κίνδυνος ἀφελληνισμοῦ τῆς συνειδήσεως τῶν Κυπρίων ἀπό τό ὀργανωμένο σχέδιο τῆς Βρετανικῆς Ἀποικιακῆς Διοικήσεως. Μετά τὴν ἐξέγερση τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1931 (τὰ Ὀκτωβριανά), μέ αἴτημα τὴν Ἑνωσι μετὰ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Βρετανοὶ ἐπέβαλαν μέτρα ἀπαγορευτικά εἰς βάρους παντός τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἀπαγορεύθηκαν ἡ ἑλληνικὴ Ἱστορία, ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ ὁ ἑλληνικὸς Ἐθνικὸς Ὕμνος στὰ σχολεῖα. Καλλιεργήθηκε ἡ ψευδὴς ἱστορικὴ ἄποψη ὅτι οἱ Κύπριοι εἶναι ἀπόγονοι Φοινίκων καὶ Ἀσσυροβαβυλωνίων. Ὁ διπλωμάτης καὶ ποιητὴς Γιώργος Σεφέρης ἐπισκέφθηκε τὴν Κύπρον τὸ 1953 καὶ τὸ 1954, λίγο πρὶν ἀρχίσει ὁ Ἀγώνας. Ἦταν Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στὸν Λίβανο καὶ στὴ Συρία μέ ἔδρα τὴ Βηρυτό. Διαπίστωσε αὐτὴ τὴ βρετανικὴ ἀπόπειρα ἀφελληνισμοῦ τῶν Κυπρίων καὶ ἔγραψε στὸν φίλο του Γιώργο Θεοτοκά:

«Ἀπὸ τό καλοκαίρι τοῦ '53 πού πῆγα στὴν Κύπρον (ξαναπῆγα καὶ ἐφέτω) τοῦτο μέ βασανίζει: Ὑπάρχουν σέ μιά γωνιά τῆς γῆς 400 χιλιάδες ψυχές ἀπὸ τὴν καλύτερη, τὴν πιὸ ἀτόφια Ρωμοσύνη, πού προσπαθοῦν νά τίς ἀποκόψουν ἀπὸ τίς πραγματικὲς τους ρίζες καὶ νά τίς κάνουν λουλούδια θερμοκηπίου. Σ' αὐτὴ τὴ γωνιά τῆς γῆς δουλεῖ μίαν μηχανή πού κάνει τοὺς Ρωμούς σπαρτοὺς –Κυπρίους– ὄχι Ἕλληνες, πού κάνει τοὺς ἀνθρώπους μαστάρδους μέ τὴν ἐξαγορά καὶ τὴν ἐξαθλίωσι τῶν συνειδήσεων...»¹.

Στὴν προσπάθεια νά ἀλλοιωθοῦν οἱ συνειδήσεις καὶ νά ἀποτραπῆ ἡ Ἑνωσι συνεργάσθηκε ὡς ὑπάλληλος τῆς Ἀποικιακῆς Διοικήσεως ὁ ἑλληνομαθὴς λογοτέχνης Λῶρενς Ντάρρελλ. Ἐξῆσε στὴν Κύπρον ἀπὸ τὸ 1954 ἕως τὸ 1956 καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι ἀπέτυχε στό ἔργο του. Στὸ πικρόχολο βιβλίον του «Τὰ Πικρολέμονα τῆς Κύπρου»², στό ὁποῖο κατηγορεῖ τὸν Ἑλληνικὸ Κυπριακὸ λαὸ καὶ σκοφαντεῖ τοὺς ἀγωνιστὲς τῆς ΕΟΚΑ, παραδέχεται ὅτι δέν εἶχε προβλέψει τὴ δύναμη τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ὁμολογεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ στὴν Κύπρον καὶ στὸν ὑπόλοιπο Ἑλληνισμό ἦταν ὁ κύριος φορέας τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ ὅτι στὰ Καθηγητικά τῆς Κύπρου πρὶν ἀπὸ τὸ 1955 γινόταν διπλὴ κατῆχησι ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, Χριστιανικὴ καὶ ἐθνικὴ. Εἶχε σταλεῖ μέ ἐντολή νά καταστειλεῖ τὴν ἑλληνικὴ καὶ πατριωτικὴ φλόγα τῶν Κυπρίων καὶ ἀπέτυχε.

¹ Γιώργου Σεφέρη, *Μέρες*, Στ' Τόμος, σσ. 286-287, ἐκδόσεις ΙΚΑΡΟΣ, Ἀθήνα 1986.

² Laurence Durrell, *Bitter Lemons of Cyprus*, FABER and FABER, London 1959.

Αυτές οι προσπάθειες αφελληνισμού αποτράπηκαν με τόν Άγωνα του 1955-59.

2. Ο Άγώνας άξιζε να γίνει, διότι έδωσε ένα παράδειγμα τής πνευματικής έμβέλειας των έλληνορθόξων ιδανικών του Γένους μας. Τά παλληκάρια πού άπαγχονίσθηκαν έφαλλαν μπροστά στην άγχόνη τά τροπάρια τής Μεγάλης Παρασκευής καί τόν Έθνικό Ύμνο. Οί έπιστολές των φυλακισμένων προς τους συγγενείς τους μιλούν για Χριστό καί Ελλάδα. Οί 4 ήρωες του Άχυρώνα του Λιοπετρίου, πού πυροβολήθηκαν ενώ έκαναν έξοδο άπελπισίας, είχαν στίς τσάντες τους τήν Καινή Διαθήκη. Τά Όρθόδοξα Χριστιανικά Σωματεία διέπλασαν τό φρόνημα άγοριών καί κοριτσιών. Τά ψευδώνυμα των άγωνιστών άποδεικνύουν τήν πίστη στή συνέχεια του Έλληνισμού. Διγενής ό άρχηγός με όνομα Βυζαντινού Άκρίτα. Ζήδρος ό ύπαρχηγός Γρηγόρης Αύξεντίου με όνομα Δυτικομακεδόνα άρματωλού τής Τουρκοκρατίας.

Ήταν ένας άγώνας άντιαποικιακός, άπελευθερωτικός, πατριωτικός καί χριστιανικός. Ή Κύπρος του 1955-59 απέδειξε ότι έπαναστάσεις, κινήματα καί άπελευθερώσεις δέν γίνονται μόνο με κάποια συνθήματα πολιτικοκοινωνικά καί «προοδευτικά». Για τόν Έλληνισμό ή Μεγάλη Ίδέα ήταν όραμα με χριστιανικό περιεχόμενο. Ήταν ή άπόφαση των Όρθόδοξων Χριστιανών να άποτινάξουν τόν Όθωμανικό ζυγό τό 1821 καί τόν Βρετανικό τό 1955. Στην Κύπρο έχουμε τήν τελευταία φάση του άλυτρωτικού οράματος των Έλλήνων. Έχουμε τήν τελευταία αναλαμπή τής Μεγάλης Ίδέας, δηλαδή να ένωθούν όλοι οι Έλληνες σε ένα κράτος.

Τά έλληνορθόδοξα ιδανικά των άγωνιστών ένόχλησαν μία μικρή ομάδα διανοητών στην Ελλάδα, οι όποιοι δέν μπορούν να παραδεχθούν ότι λίγοι νεαροί Έλληνες, βγαλμένοι μέσα από τά Κατηχητικά, με 100 αυτόματα όπλα καί 400 κυνηγετικές καραμπίνες δέν λύγισαν μπροστά στην πανίσχυρη τότε Βρετανική Αυτοκρατορία. Δέν τους ένέπνευσε ό διεθνισμός ή ό ιστορικός ύλισμός ή ή δικτατορία του προλεταριάτου. Τους ένέπνευσαν οι ήρωες τής Αρχαίας Ελλάδας, του 1821 καί οι μάρτυρες τής Όρθόδοξης Εκκλησίας.

Τό 2002 έμφανίσθηκε έτοιμο για διανομή στην Γ Λυκείου ένα σχολικό βιβλίο Ιστορίας, τό όποιο κατηγορούσε τόν Κυπριακό Άγώνα ως έκφραση ενός «ύπερ-συντηρητικού έθνικισμού». Τό βιβλίο ετύχως άποσύρθηκε μετά από διαμαρτυρίες των Συνδέσμων των Άγωνιστών, αλλά καί μετά από τή σαφή αντίθεση πού εξέφρασε ή Έκκλησία τής Ελλάδος με τό ανακοινωθέν τής 3.6.2002.

Όταν μελετούμε έναν άγώνα, πρέπει να σεβόμαστε τά ιδανικά των ανθρώπων πού θυσιάστηκαν καί όχι να τά περνούμε από τή λογοκρισία ιδεοληπτικών διανοουμένων.

3. Ο Κυπριακός Αγώνας ένωσε τήν κοινωνία τής Ελλάδος, ή όποία είχε άγρώως διχασθει στον Έμφύλιο και σε όλη τή διάρκεια τής δεκαετίας 1940-1949. Για πρώτη φορά, μετά από πολλά χρόνια, διοργανώθηκαν συλλαλητήρια μέ συμμετοχή νεολαίων από τά τρία μεγάλα πολιτικά ρεύματα: Δεξιά, Κέντρο και Άριστερά. Στά Προπύλαια του Πανεπιστημίου Άθηνών και σε κάθε ελληνική πόλη εκατοντάδες χιλιάδες Έλλήνων πολιτών κραύγαζαν «Έλλάς-Κύπρος-Ένωσις» αϊρόμενοι ύπεράνω κομματικών και ιδεολογικών διαφορών. Η ελληνική σημαία κυμάτιζε σε όγκώδεις διαδηλώσεις κατά τής Βρετανικής Άποικιοκρατίας. Ο άπαγχονισμός τών πρώτων καταδικασθέντων, του Μιχαλάκη Καραολή και του Άνδρέα Δημητρίου, οδήγησε πολλούς δημάρχους τής Ελλάδος νά δώσουν τά όνόματα τών Κυπρίων έθνομαρτύρων σε δρόμους και πλατείες.

Η Κύπρος μās ένωσε στή δεκαετία του 1950. Μās έδωσε ένα όραμα. Άπέδειξε ότι οι ώραϊοι άγώνες βασίζονται στήν Ιστορία μας, στήν Παράδοσή μας και στήν ταυτότητά μας. Όχι σε ιδεολογίες εισαγόμενες και σε ξενόφερτα συνθήματα.

Άς διδάξουμε και σήμερα στα παιδιά μας τή διαχρονική ελληνική και χριστιανική Ιστορία τής Κύπρου. Άς τούς μιλήσουμε για τόν Άγιο Νεόφυτο τόν Έγκλειστο, για τόν Έθνομάρτυρα Αρχιεπίσκοπο Κυπριανό του 1821, για τόν Γρηγόρη Αύξεντίου και τόν Ευαγόρα Παλληκαρίδη. Αυτά τά πρότυπα χρειάζονται οι νέοι μας και οι νέες μας. Ναι, ό Αγώνας του 1955-59 έπρεπε νά γίνει. Άρκει νά μίν ξεχάσουμε τά μινύματά του και τούς πρωταγωνιστές του.